

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมาอยู่ในภาวะวิกฤตอย่างเห็นได้ชัดเจน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ธุรกิจเอกชน และโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งต้องหยุดดำเนินกิจการ เนื่องจากประสบกับปัญหาขาดสภาพคล่อง และขาดเงินทุน อันเนื่องมาจากค่าเงินบาทของไทยอ่อนตัว คือ ต้องใช้เงินบาทจำนวนมากขึ้นในการแลกเปลี่ยนเป็นเงินดอลลาร์สหรัฐ เป็นสาเหตุทำให้บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ธุรกิจเอกชน และโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งต้องปลดคนงานออกเป็นจำนวนมาก ทำให้อัตราคนว่างงานเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จนถึงปัจจุบันมีจำนวนผู้ว่างงาน 1.06 ล้านคน (วารสารข่าวสารตลาดแรงงานกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2543) และคาดว่าจะมีจำนวนมากขึ้น ประกอบกับจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี จึงทำให้ปริมาณของตำแหน่งงาน หรืออาชีพต่าง ๆ มีไม่เพียงพอ

ผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาการว่างงานอย่างเห็นได้ชัด คือ ปัญหาใจผู้ร้าย สถิติจำนวนนักเรียนที่ต้องลาออกกลางคันในระดับชั้นประถมศึกษาเพิ่มสูงขึ้นเป็นจำนวน 37.5 % (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543) เป็นต้น ปัญหาการว่างงานในประเทศไทยนั้นมีมานานแล้ว เพราะคนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมที่ชอบทำงานรับราชการ หรืองานที่มีตำแหน่งหน้าที่ที่มีเกียรติ มีคนนับหน้าถือตา สิ่งเหล่านี้ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่อดีต จึงทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีต่อการทำงานบางประเภท และมีนิสัยเลือกงาน

ลักษณะของประชาชนที่มีคุณภาพประการสำคัญประการหนึ่ง คือ ความสามารถในการประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ : อ้างถึงในดุสิต สวัสดิภาพ , 2526) ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ที่จะต้องให้โอกาสเด็ก และเยาวชนได้ศึกษาทั้งด้านวิชาความรู้ และอาชีพ รวมทั้งปลูกฝังเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีนิสัยในการทำงาน ฝึกทักษะที่จำเป็นในการทำงาน รวมทั้งมีคุณธรรมในการทำงาน

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้มีกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง

พ.ศ. 2533) และการทำงาน และพื้นฐานวิชาชีพในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2524 ซึ่งหลักสูตรนี้ได้ส่งเสริมนโยบาย และสอดคล้องกับปัญหาของรัฐบาลในเวลาต่อมา เพราะกลุ่มวิชา การงานและพื้นฐานอาชีพมุ่งหวังให้เด็ก และเยาวชนทุก ๆ คนทำงานเป็น ประกอบอาชีพได้ตามสมควรแก่วัย ระดับความรู้ และมีประสบการณ์พื้นฐานด้านอาชีพด้วย (วันชัย สังข์น้อย : 2532) นอกจากจะฝึกในด้านทักษะแล้ว การปลูกฝังให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีในการทำงานก็เป็นส่วนสำคัญ จะทำให้นักเรียนรักการทำงาน สู้งาน ไม่เลื่องงาน อันเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาการว่างงานของประชากร และในขณะเดียวกันจะต้องส่งเสริม และพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น หรือชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ จากความสำคัญของวิชากลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำหนดให้รัฐจัดการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็น เวลา 12 ปี กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยกรมวิชาการเป็นหลัก ซึ่งเตรียม จะประกาศกรอบก่อนสิ้นปีพุทธศักราช 2541 เพื่อให้มีผลบังคับใช้ทันในปีการศึกษาพุทธศักราช 2543 และวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรจะถูกเปลี่ยนแปลงเป็น “สาระการเรียนรู้” หรือ กลุ่มวิชาแทนซึ่งจะเหลือเพียง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพยังคงมีอยู่ในกรอบหลักสูตร แต่เปลี่ยนเป็นสาระการเรียนรู้การงานและอาชีพ เด็กเรียนชั้นสูงขึ้นมาเท่าไรหลักสูตรใหม่จะเปิดโอกาสให้แสวงหาความสามารถตามความถนัดของตัวเอง โดยกำหนดคาบ “วิชาเลือก” สูงถึง 2,649 ชั่วโมง ในเวลา 3 ปี ซึ่งทางสถานศึกษาสามารถบรรจุความรู้ในด้านการประกอบวิชาชีพให้เด็กได้มากที่สุด ขณะที่วิชากลุ่มสาระการเรียนรู้จะเริ่มลดน้อยลงเรื่อย ๆ ให้สอดคล้องกัน (ทีมการศึกษา ไทยรัฐ , 2541)

หลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพในระดับประถมศึกษา มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติ 3 ประการ คือ ทำงานเป็น มีนิสัยรักการทำงาน และมีการปรับปรุงงานอยู่เสมอ โครงสร้างของหลักสูตรได้ปรับปรุงให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยกำหนดให้ทุกชั้นมีงานเลือก เพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความสนใจ ความถนัด และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น งานเลือกในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 มุ่งเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ส่วนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เป็นการเตรียมผู้เรียนไปสู่อาชีพ ดังนั้นงานเลือกในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 จึงมี 2 งาน คือ งานประดิษฐ์ และงานช่าง กับงานที่เตรียมไปสู่อาชีพ เพราะในช่วงชั้นนี้ต้องการเน้นงานที่เตรียมไปสู่อาชีพมากกว่างานเลือกประเภทอื่น ๆ จึงจัดไว้เป็นงานเลือกบังคับ ในการจัดการเรียนการสอนนอกจากจะให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นในด้านอาชีพแล้ว ยังต้องการให้ผู้เรียนได้เห็นโลกกว้างของการทำงาน ส่วนงานที่เตรียมไปสู่อาชีพจัดเนื้อหาไว้ 5 แขนงงาน ได้แก่ งานบ้าน งานเกษตร งานช่างประดิษฐ์ งานช่าง และงานอาชีพอื่น ๆ ซึ่งแต่ละแขนงงานจะมีรายวิชาย่อย ๆ

ลักษณะเนื้อหาของแต่ละรายวิชาจะเป็นงานอาชีพสั้น ๆ จบในตัวเอง เช่น แขนงงานอาชีพอื่น ๆ จะมีรายวิชาให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ และความถนัด ดังนี้

1. งานซื้อขายบริการ มีรายวิชาย่อย ๆ ให้นักเรียนได้เลือกเรียน ดังนี้ การขายของหน้าร้าน พนักงานขายน้ำมัน การรับจ้างล้างมีด ผู้แทนจำหน่ายสินค้าเร่ การนำเที่ยวในท้องถิ่น การปะยางรถจักรยาน พนักงานบริการอาหาร และเครื่องดื่ม การขายดอกไม้สด การขายหนังสือ กาวล้างรถ การจัดสวน และการห่อของขวัญ

2. งานเสริมสวย และส่งเสริมความงาม มีรายวิชาย่อย ๆ ให้นักเรียนได้เลือกเรียน ดังนี้ การแต่งผม การแต่งเล็บ การตัดผมนักเรียน และการตัดผม

3. การอุตสาหกรรมย่อยในท้องถิ่น มีรายวิชาย่อย ๆ ให้นักเรียนได้เลือกเรียน ดังนี้ การทำไม้กวาด การทำไส้ปิดถุง การทำไม้ถือ การทำวาว การผลิตด้ามเครื่องมือ การเขียนลายร่ม การทำน้ำตาลโตนด การทำน้ำตาลมะพร้าว การกรีดยางพารา การทำยางแผ่น และการทำกาวยางน้ำ

ระยะเวลาที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดให้งานเลือกใช้เวลาเรียนตลอดปีจำนวน 300 คาบ ซึ่งจะแบ่งเป็นงานประดิษฐ์ และงานช่าง มีจำนวนเวลาเรียนตลอดปี 150 คาบ และงานที่เตรียมไปสู่อาชีพมีงานอาชีพให้เลือกเป็นจำนวนจำนวนเวลาเรียนตลอดปี 150 คาบ เวลาสอนเรื่องละประมาณ 50 คาบ แต่สามารถแบ่งคาบเวลามาก หรือ น้อยได้โดยให้พิจารณาจากกิจกรรมของแต่ละเนื้อหาจะทำให้สะดวกกับการทำแผนการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนในแต่ละครั้ง (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร , 2538)

ถึงอย่างไรก็ตามการใช้หลักสูตรในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพก็ประสบกับปัญหา จากงานวิจัยของสุทธิ ประจงศักดิ์ และศิริกุล ไทพิทักษ์ (2525) ประยงค์ จินดาวงศ์ (กรมวิชาการ , 2527) โดยสรุปพบว่า ขาดแคลนครูที่จะสอน ขาดโรงฝึกปฏิบัติงาน เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ขาดเจตคติที่ดีต่อการสอนของครู เจตคติของผู้ปกครองที่ไม่ให้ความสำคัญกับวิชากลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนเมืองอย่างกรุงเทพมหานคร เพราะเมื่อพูดถึงวิชาในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพผู้ปกครองจะนึกถึงวิชาเกษตรเป็นอันดับแรก ซึ่งในความคิดของผู้ปกครองของนักเรียนในชุมชนเมืองอย่างกรุงเทพมหานครไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนวิชาในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ประกอบกับโรงเรียนขาดเอกสารประกอบหลักสูตรในรายวิชาอื่น ๆ ที่มีให้เลือกมากมาย จึงทำให้โรงเรียนส่วนมากจะเลือกเปิดสอนในแขนงงานเลือก วิชางาน

ประดิษฐ์เพียงอย่างเดียว จนดูเหมือนเป็นวิชาบังคับที่นักเรียนทุกคนจะต้องเรียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กล่าวว่า “ให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สภาพชุมชน” (คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533)

เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่เน้นการฝึกทักษะ และนิสัยในการทำงานให้กับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมสภาพเศรษฐกิจและสนองตอบ นโยบายของรัฐบาลที่ประกาศสนับสนุนเชิญชวนให้ชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ในโอกาสที่พุทธศักราช 2541 - 2542 เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวประเทศไทย หรือปีอะเมซิงไทยแลนด์ (Amazing Thailand) และประกอบกับในปีพุทธศักราช 2543 ผู้บริหารกรุงเทพมหานครมีนโยบายที่จะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วโลกได้รู้ว่ากรุงเทพมหานครเป็นเมืองเก่าแก่ มีศิลปวัฒนธรรมสวยงามล้ำค่า ตามโครงการรณรงค์ “กรุงเทพ 2000” ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต ซึ่งอยู่ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ งานเลือก แขนงงานอาชีพอื่น ๆ ในหัวเรื่องงานซื้อขายบริการ วิชาการนำเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อฝึกให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานครเป็นมัคคุเทศก์น้อย หรือเป็นผู้นำเที่ยวในท้องถิ่น นำนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนเขตอื่น ๆ ที่มีความสนใจ และต้องการที่จะเดินทางเข้ามาทัศนศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวในเขตดุสิตตามโครงการจัดทัศนศึกษา ซึ่งจุดประสงค์ของการจัดทัศนศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

มัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว หมายถึง ผู้นำทาง ผู้ชี้ทาง ผู้บอกทาง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 626)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2536 :3) ให้ความหมายมัคคุเทศก์ คือ ผู้นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่ หรือบุคคล โดยได้รับค่าตอบแทน

บุปผา คุมาภานนท์ (2528 :1) ให้ความหมายมัคคุเทศก์ว่า มาจาก มัคค กับ อูรเทศก เป็นคำภาษาบาลี แปลว่า ผู้นำทาง ผู้ชี้ทาง ผู้นำเที่ยว ตรงกับคำว่า Tourist Guide หรือนิยมเรียกย่อ ๆ ว่า Guide

ดุษย์ ชุมสาย (2529 : 16) ได้ให้ความหมายของมัคคุเทศก์ไว้ว่า มัคคุเทศก์ คือ ผู้นำเที่ยว โดยพานักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ตามที่นักท่องเที่ยวต้องการ และชี้แจงอธิบาย ตอบคำถามนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่นำเที่ยว ตลอดจนการให้บริการตามอัธยาศัยของมัคคุเทศก์ โดยไม่ล่วงล้ำประเพณีนิยม

จากความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ หรือผู้นำเที่ยว หมายถึง ผู้นำนักท่องเที่ยว ไปเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยว และให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว หรือบุคคล ซึ่งอาจจะได้รับ คำตอบแทน หรือไม่ได้รับคำตอบแทน

สำหรับคำว่าท้องถิ่นได้มีผู้ให้ความหมาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) ท้องถิ่น หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ เช่น เวลาท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น พื้นที่ภายในเขตการปกครองของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล สุขาภิบาล

กรมวิชาการ (2539 : 2) คำว่า “ท้องถิ่น” หมายถึง “ชุมชน” ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังอยู่ อาจจะเป็นชุมชนในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือภาคภูมิศาสตร์ก็ได้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ และที่เป็นอยู่ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของประวัติความเป็นมาของชนชาติ ชุมชน ที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ดังนั้น ผู้นำเที่ยวในท้องถิ่น หมายถึง ผู้นำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมที่สถานที่ท่องเที่ยวในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ และให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในท้องที่นั้นเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา สภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งอาจจะได้รับคำตอบแทน หรือไม่ได้รับคำตอบแทน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ไว้หลายหลักสูตรด้วยกัน ซึ่งในแต่ละหลักสูตรจะมีโครงสร้างเนื้อหาคล้ายคลึงกัน ขึ้นอยู่กับประเภทของหลักสูตร เช่น หลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป(ต่างประเทศ) จะมีโครงสร้างเนื้อหาวิชา ดังนี้ 1. ภาคความรู้ทางวิชาการ 2. ภาคความรู้เฉพาะอาชีพ 3. ภาคความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว 4. ภาคความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว 5. ภาคการศึกษานอกสถานที่ 6. ภาคความรู้ภาษาต่างประเทศ เป็นต้น และยังได้กำหนดชั่วโมงในการฝึกอบรมในแต่ละหลักสูตรเป็นเกณฑ์ในการประเมินผู้ผ่านหลักสูตร เพื่อที่จะได้รับบัตรรับรองการเป็นมัคคุเทศก์อย่างเป็นทางการจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

อย่างไรก็ตามสำหรับมัคคุเทศก์น้อยนั้นแม้จะมีหลายหน่วยงานให้ความสนใจ และให้ความสำคัญ แต่ยังไม่มียุติจัดทำหลักสูตรเฉพาะอย่างเป็นทางการขึ้นมาเพื่อฝึกนักเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งหลักสูตรนี้จะมีลักษณะแตกต่างไปจากหลักสูตรของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มุ่งฝึกผู้ใหญ่ และผู้ที่มีประสบการณ์การนำเที่ยวมาแล้ว ความแตกต่างมีทั้งในด้านของเนื้อหา ความยากง่ายของการใช้ ภาษา ขอบเขต หน้าที่รับผิดชอบ และบทบาทของมัคคุเทศก์ ทั้งนี้ขึ้น

อยู่กับพัฒนาการ และวุฒิภาวะของเด็กแต่ละระดับ แต่ไม่ว่าจะเป็นเด็กในระดับใดก็ได้ศึกษาและฝึกเป็นผู้นำเที่ยวในท้องถิ่นนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาประวัติเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่น โบราณสถาน และโบราณวัตถุ สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ห่วงแหนรักษาทรัพยากร และใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แล้วยังเป็นการฝึกทักษะในการปฏิบัติงานจากสถานที่จริง ๆ นักเรียนจะได้เรียนรู้ระบบการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาที่พบจากการทำงานในสถานการณ์จริง และยังทำให้เกิดคุณลักษณะที่ดีในตัวผู้เรียน เพราะการฝึกให้เป็นมัคคุเทศก์ หรือผู้นำเที่ยวที่ดีนั้น จะต้องมีคุณลักษณะ คือ มีความอดทน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีน้ำใจ รู้จักกาลเทศะ มีความกระตือรือร้น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ตรงต่อเวลา มีความรอบรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่จะนำนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชม มีความซื่อสัตย์ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ นอกจากนี้ นักเรียนสามารถนำความรู้ และทักษะที่ได้รับจากการเรียนไปประกอบอาชีพอิสระได้ในวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ หรือวันนักขัตฤกษ์ หารายได้พิเศษเพื่อนำมาใช้เป็นทุนการศึกษา หรือ ช่วยเหลือครอบครัวในยามเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ เช่นนี้ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งยังเป็นการแก้ปัญหาของการใช้หลักสูตร กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียน และยังเป็นการปูพื้นฐานความรู้ทางด้านอาชีพ ทำให้นักเรียนได้มองเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต และการมีผู้นำเที่ยวที่เป็นคนในท้องถิ่นนั้นจะสามารถลดปัญหา การทำลายสิ่งแวดล้อม โบราณสถาน และ โบราณวัตถุที่มีในท้องถิ่นนั้นได้ เพราะนักเรียนได้เรียนรู้ และตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ที่ได้รับจากการเรียน และฝึกปฏิบัติ ในขณะเดียวกันยังได้เรียนรู้ถึงการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดี และยังเป็นการพัฒนาการเนื้อหาจากการเรียนในวิชาต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงานได้จริง เช่น ภาษาไทยจะนำมาใช้ในการสื่อสารอธิบายประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว คณิตศาสตร์นำมาใช้ในการคิดคำนวณค่าใช้จ่ายที่ใช้ในระหว่างการเดินทาง และคำนวณระยะเวลาที่ใช้สำหรับการนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนักเรียนจะได้เรียนรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงาม อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพกล้าแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับวัย และยังเป็นการเพิ่มรายวิชาให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ

นอกจากผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา และพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ วิชาการนำเที่ยวในท้องถิ่นแล้ว ผู้วิจัยยังสนใจศึกษาเขตดุสิต เพราะเขตดุสิตมีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน จึงทำให้สะดวกต่อการนำนักเรียนทัศนศึกษา และฝึกภาคปฏิบัติ และ

สถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในเขตดุสิตมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ เขตดุสิตมีพื้นที่ 162,507 ตารางกิโลเมตร แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 5 แขวง ดังนี้ 1. แขวงดุสิต 2. แขวงวชิรพยาบาล 3. แขวงสวนจิตรลดา 4. แขวงสี่แยกมหานาค 5. แขวงนครไชยศรี มีประชากรที่สำรวจได้ในเดือนกันยายน พุทธศักราช 2543 เป็นจำนวน 156,951 คน เป็นชาย 86,244 คน เป็นหญิง 70,707 คน มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง คือ จำนวนประชากรมีความหนาแน่น ประชากรมีความหลากหลาย เนื่องจากมีการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนต่างจังหวัดเข้าสู่กรุงเทพมหานคร โดยมีจุดประสงค์เพื่อประกอบอาชีพ ศึกษา เป็นต้น ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการทหาร ดังนั้นผู้ประกอบการของนักเรียนในจึงไม่ให้ความสนใจ และสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพเท่าใดนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาที่เปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษา คือ วิชาเกษตร และงานประดิษฐ์ ซึ่งวิชาเกษตรนั้นโรงเรียนที่ตั้งในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ไม่สามารถนำนักเรียนฝึกภาคปฏิบัติได้ เนื่องจากโรงเรียนไม่มีพื้นที่เพียงพอที่จะให้นักเรียนปลูกพืช กิจกรรมการเรียนการสอนจึงสอนแต่ภาคความรู้ นักเรียนไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นหลักสูตรมัคคุเทศก์จึงเป็นที่สนใจ และได้รับการตอบรับจากบรรดาผู้ประกอบการที่อยู่ในเขตนี้

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่นำมาใช้เป็นการผสมผสานระหว่างการนำโครงสร้างของหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กับแนวการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งหลักสูตรนั้นจะมีความชัดเจนได้นั้นควรรวมบุคลากรในท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย ครู ผู้ปกครองของนักเรียน คนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น และในบางครั้งต้องให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร (Omstein และ Hunkin ,1993) และให้นักเรียนมีความสัมพันธ์กับสังคมด้วย คือ สถานประกอบการ คนในชุมชน และแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เพื่อเป็นการระดมทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สร้างความเข้าใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และให้ชุมชนมีความรู้สึกว่าการศึกษาคือของชุมชนที่ทุกคนควรจะมีส่วนรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทางที่ดีกับตัวเด็ก (นงระเม เศรษฐพาณิชย์ .วารสารการศึกษา , 2536 : 10) จากแนวคิดของเฮนดริคสัน (Hendrikson ,1997 , อ้างถึงใน สุภัญญา รัชยพิลา , 2542) พบว่า การใช้ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่า สามารถเปิดโอกาสให้เยาวชนได้รู้จักการใช้ชีวิตในสังคม และได้เรียนรู้ทักษะการมีส่วนร่วมที่สำคัญ วิธีการที่จะใช้ชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลในการค้นหาเนื้อหาสาระที่ต้องการ คือ การศึกษาชุมชน ซึ่งผู้เรียนจะต้องศึกษาชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยปกติจะเป็นชุมชนที่ตนอาศัยอยู่นอกจากนี้จะต้องศึกษาลงในรายละเอียดด้านต่าง ๆ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ด้านภูมิศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านรัฐศาสตร์ ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรม และด้านประชากรศึกษา

เพื่อให้เป็นหลักสูตรที่ได้มาตรฐานตามแนวกำหนดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้วิจัยได้นำโครงสร้างของหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาใช้เป็นกรอบความคิด ส่วนเนื้อหารายละเอียดของแต่ละวิชาผู้วิจัยได้มาจากการใช้แนวการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวความคิดของสำลี ทองธิว (2542)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้การผสมผสานระหว่างแนวการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกับโครงสร้างหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2539

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 ประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานแสดงความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีในเขตดุสิต ได้แก่

- 1) ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตดุสิต และมีสำเนาทะเบียนบ้านอยู่ในเขตดุสิต
- 2) ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต
- 3) ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายวิชาการ โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต
- 4) ครูผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต
- 5) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต
- 6) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต
- 7) มัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานนำเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเขตดุสิต และผ่านการ

อบรมในหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

2.2 ประชากรผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์ ได้แก่ มัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานนำเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเขตดุสิต

2.3 ประชากรที่ใช้ในการทดลองหลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสุโขทัย สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต

3. ขอบเขตของเนื้อหา เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับเขตดุสิต และหลักการมัคคุเทศก์ โดยยึดโครงสร้างเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งมีโครงสร้างเนื้อหา 3 ภาค ดังนี้

3.1 ภาคความรู้ทางวิชาการ

3.2 ภาคความรู้การปฏิบัติงานนำเที่ยว

3.3 ภาคการศึกษานอกสถานที่ และฝึกปฏิบัตินำชมสถานที่ท่องเที่ยว

ข้อตกลงเบื้องต้น

รายชื่อสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในเขตดุสิต ได้รับการคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตดุสิตเป็นระยะเวลาหนึ่ง จึงถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในเขตดุสิตเพียงพอที่จะตัดสินใจคัดเลือกรายชื่อสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในเขตดุสิต เพื่อที่จะนำมาบรรจุเป็นเนื้อหาในหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายทั้งมวลเกี่ยวกับข้อมูลประวัติความเป็นมาของเขตดุสิต สถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีในเขตดุสิตที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ สำหรับเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เกี่ยวกับการฝึกงานอาชีพมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวในเขตดุสิต ให้เด็กในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการผสมผสานระหว่างแนวการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกับโครงสร้างหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเขตดุสิต ภูมิศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ และจรรยาบรรณของการเป็นมัคคุเทศก์ มีทักษะในการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์ และสามารถทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวในเขตดุสิตได้ตามสมควรแก่วัย

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการได้มาซึ่งเนื้อหา การกำหนด และออกแบบ โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และเวลา รวมทั้งการสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่ ตัวหลักสูตร แผนการสอน ใบงาน ใบความรู้ ในงานเลือก งานที่เตรียมไปสู่อาชีพ แขนงงานอาชีพอื่น ๆ การนำเที่ยวในท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐาน อาชีพ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต และการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงต่อไป

การพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวในเขตดุสิต หมายถึง การจัดสร้าง เอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนที่เป็นมรดกประสพการณ์เกี่ยวกับการฝึกงานอาชีพมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดประสพการณ์ฝึกงานอาชีพมัคคุเทศก์ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ งานเลือก แขนงงานอาชีพอื่น ๆ วิชาการนำเที่ยวในท้องถิ่น โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรได้กรอบแนวคิดจากโครงสร้างหลักสูตรม.ตรฐาน อบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย 3 ภาควิชา ดังนี้ 1) ภาคความรู้ทางวิชาการ 2) ภาคความรู้ทางการปฏิบัติงานนำเที่ยว และ 3) ภาคการศึกษานอกสถานที่ และฝึกทักษะปฏิบัติงานนำเที่ยวของมัคคุเทศก์น้อย สถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่นำมาบรรจุเป็นเนื้อหาในแต่ละภาควิชาชั้นนั้นได้รับการคัดเลือกจากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตดุสิต

กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ หมายถึง กลุ่มประสพการณ์ตามโครงสร้างของ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโครงสร้างเนื้อหาวิชา งานเลือกในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เน้นงานที่เตรียมไปสู่อาชีพ กำหนดเวลาเรียนตลอดปี 150 คาบ ประกอบด้วย 5 แขนงงาน ซึ่งแต่ละแขนงงานจะมีรายวิชาให้เลือกเรียน และในแต่ละรายวิชาจะมีเนื้อหาจบในตัวเอง โรงเรียนจะต้องเลือกเรื่องต่าง ๆ จาก 5 แขนงงาน ให้ครบตามเวลาที่ กำหนด โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน การสนับสนุนของโรงเรียน และผู้ปกครอง ความพร้อมของครู ความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของสังคม

โครงสร้างหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

หมายถึง กรอบของเนื้อหา และเวลาที่บรรจุในหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ ตามที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดไว้สำหรับการสร้างหลักสูตร อบรมผู้ที่จะเป็นมัคคุเทศก์ ประกอบด้วย 4 ภาค ดังนี้ 1) ภาคความรู้ทั่วไป 2) ภาคความรู้เฉพาะอาชีพ 3) ภาคความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว 4) ภาคการศึกษานอกสถานที่

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการสร้างหลักสูตรที่เอื้อให้ชุมชนในเขตอุตสาหกรรมมีส่วนร่วมในการเลือกกระบวนการเนื้อหาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในเขตอุตสาหกรรม ซึ่งชุมชนในพื้นที่ครอบคลุมกลุ่มบุคคลดังต่อไปนี้ ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตอุตสาหกรรม มีชื่อในทะเบียนบ้าน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ผู้ปกครองนักเรียน มัคคุเทศก์ที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานนำเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเขตอุตสาหกรรมไม่น้อยกว่า 1 ปี ครูผู้สอนวิชากลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพในโรงเรียนเขตอุตสาหกรรม และนักเรียนที่กำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร เขตอุตสาหกรรม ปีการศึกษา 2542

การผสมผสานระหว่างแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กับโครงสร้างหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หมายถึง การสร้างหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตอุตสาหกรรม โดยใช้โครงสร้างของหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นกรอบเนื้อหา ซึ่งประกอบด้วย 3 ภาค ได้แก่ ภาคความรู้ทางวิชาการ ภาคความรู้เฉพาะอาชีพมัคคุเทศก์ และ ภาคการศึกษานอกสถานที่ ส่วนรายละเอียดของเนื้อหาทั้งในส่วนที่เป็นความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีในเขตอุตสาหกรรมนำมาจากวิธีการศึกษาชุมชนตามแนวทางการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น คือ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการระบุชื่อสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในเขตอุตสาหกรรม โดยการหาความต้องการและความจำเป็นของเนื้อหา (Need Assessment) ที่ชุมชนมีความเห็นว่าเหมาะสมที่จะได้รับการบรรจุลงในหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตอุตสาหกรรม

การนำเที่ยวในท้องถิ่น หมายถึง การบอก หรือชี้ทาง นำนักท่องเที่ยวที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนเขตอื่น ไปเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในเขตอุตสาหกรรม พร้อมทั้งเล่าประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว ความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยว และสถาปัตยกรรมของสถานที่ท่องเที่ยวในเขตอุตสาหกรรม และปฏิบัติหน้าที่ให้บริการตามอัธยาศัยของผู้นำเที่ยวในฐานะเจ้าของบ้านโดยไม่ล่วงล้ำประเพณีนิยม

เอกสารหลักสูตร หมายถึง เอกสารข้อกำหนดเกี่ยวกับมวลประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเขียนขึ้นสำหรับใช้เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ในงานวิจัยนี้ หมายถึง เอกสารหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต ประกอบด้วย จุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหา และมวลประสบการณ์ทั้งหมด แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล

เอกสารประกอบหลักสูตร หมายถึง เอกสารที่ผู้วิจัยเขียนขึ้นสำหรับใช้ประกอบหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยว ได้แก่ แผนการสอน ใบงาน ใบความรู้ และการวัดผลประเมินผล ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต

การประเมินหลักสูตร หมายถึง การตรวจสอบความสมบูรณ์ของหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิตที่สร้างขึ้น โดยการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเที่ยงตรงภายในขององค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน อัตราเวลาเรียน การวัดผลประเมินผล โดยใช้แบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร และจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ซึ่งจะพิจารณาจากคะแนนของนักเรียนที่ได้รับจากการใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

เขตดุสิต หมายถึง พื้นที่ที่ครอบคลุม 5 แขวง ดังนี้

1. แขวงนครไชยศรี มีพื้นที่ 5.272 ตารางกิโลเมตร
2. แขวงดุสิต มีพื้นที่ 2.238 ตารางกิโลเมตร
3. แขวงวชิรพยาบาล มีพื้นที่ 1.074 ตารางกิโลเมตร
4. แขวงสี่แยกมหานคร มีพื้นที่ 0.339 ตารางกิโลเมตร
5. แขวงสวนจิตรลดา มีพื้นที่ 1.737 ตารางกิโลเมตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์จะพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต ในกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือก การนำเที่ยวในท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยใช้การผสมผสานระหว่างแนวการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นกับโครงสร้างหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พร้อมทั้งสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร และสื่อการสอน ได้แก่ แผนการสอน ใบงาน ใบความรู้ และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต

ประชากรและตัวอย่างประชากร

1. ประชากร ประกอบด้วย

- 1.1 ประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานแสดงความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีในเขตดุสิต
- 1.2 ประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์
- 1.3 ประชากรที่ใช้ในการทดลองหลักสูตร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต

2. ตัวอย่างประชากร แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 2.1 ตัวอย่างประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานแสดงความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีในเขตดุสิต ได้แก่
 - 1) ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตดุสิต และมีสำเนาทะเบียนบ้านอยู่ในเขตดุสิต จำนวน 500 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบอุบัติเหตุการ (Accident Sampling)
 - 2) ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต จำนวน 9 คน
 - 3) ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายวิชาการ โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต จำนวน 8 คน
 - 4) ครูผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัด สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต จำนวน 9 คน
 - 5) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต จำนวน 510 คน

6) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เขตดุสิต จำนวน 510 คน

7) มัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานนำเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเขตดุสิต และผ่านการอบรมในหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จำนวน 10 คน

2.2 ตัวอย่างประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์ ได้แก่ มัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานนำเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเขตดุสิต มีประสบการณ์การปฏิบัติงานนำเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเขตดุสิตเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี และผ่านการอบรมจากหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จำนวน 3 คน

2.3 ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการทดลองหลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสุโขทัย สังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร เขตดุสิต ปีการศึกษา 2542 จำนวน 30 คน

ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร

ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา และสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

1. ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
2. ศึกษาจุดประสงค์ โครงสร้างของกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
3. ศึกษาคำอธิบายรายวิชาของกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ แผนงานที่เตรียมไปสู่อาชีพ วิชาการนำเที่ยวในท้องถิ่นของสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาถึงจุดประสงค์เนื้อหา วิธีการประเมิน
4. สำรวจสถานที่ท่องเที่ยวในเขตดุสิต และศึกษารายละเอียดจากเอกสาร และทำแผนที่ภาคพื้นดิน (Land Mapping)
5. สร้างแบบสำรวจความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในเขตดุสิตให้ผู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานได้เลือกสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เพื่อนำมาบรรจุเป็นเนื้อหาในหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต
6. สังเกต และจัดบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์ เขตดุสิต

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเกี่ยวกับเขตอุตสาหกรรม

วิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชาการนำเที่ยวในท้องถิ่นของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แล้วนำมาปรับเพื่อให้เหมาะสมกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร และกำหนดโครงสร้างเนื้อหา เวลาเรียนจำนวน 100 คาบ หรือ 33 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเนื้อหาสาระ

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากแบบสำรวจความต้องการเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานในข้อ 3.2 มาทำการศึกษาและค้นคว้าหาข้อมูล และรายละเอียดเพิ่มเติม วิเคราะห์ขั้นตอนของการปฏิบัติงานของมัธยมศึกษาที่ได้จากขั้นที่ 1 และศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเกี่ยวกับเขตอุตสาหกรรม ที่ได้จากขั้นที่ 2 นำมาสรุปและบรรจุเป็นเนื้อหาในหลักสูตร มี 3 ภาค คือ 1. ภาคความรู้ทางวิชาการ 2. ภาคความรู้การปฏิบัติงานนำเที่ยว 3. ภาคการศึกษานอกสถานที่ และฝึกทักษะการปฏิบัติงานมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

พิจารณามโนทัศน์ของเนื้อหา หลักการ และจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเกี่ยวกับเขตอุตสาหกรรม แล้วจึงกำหนดเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียน และตามแนวคิดในการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ดังต่อไปนี้

1. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติทักษะการทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งมีวัยในช่วง 12 – 14 ปี ได้รับประสบการณ์จากการฝึกปฏิบัติงาน และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน
2. จัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบความสมบูรณ์ของหลักสูตร

เพื่อหาความเหมาะสม และความชัดเจนของเอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ในด้านจุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาวิชา และมวลประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล และประเมินผล ใบบางาน ใบความรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบ ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะดังนี้

1. เป็นครูผู้สอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
2. นักวิชาการที่ทำหน้าที่ตรวจสอบหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัธยมศึกษาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

3. หัวหน้าฝ่ายพัฒนาหลักสูตร และการสอน สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร
4. อาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนในภาควิชาหลักสูตร และการสอน
5. มัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานการนำเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเขตดุสิตไม่น้อยกว่า 1 ปี และมีใบอนุญาตประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

โดยใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แล้วนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 6 การนำหลักสูตรไปทดลองใช้

6.1 การเตรียมการก่อนนำหลักสูตรไปใช้

6.1.1 จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร

6.1.2 สุ่มแผนการสอนเพื่อนำไปทดลองใช้ (try - out) ก่อนนำหลักสูตรไปใช้

6.1.3 ข้อมูลที่ได้รับจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ (try - out) นำมาปรับปรุง

เอกสารประกอบหลักสูตรให้มีความเหมาะสม

6.2 นำหลักสูตรไปใช้

6.2.1 ทำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2.2 ติดต่อประสานกับโรงเรียนที่มีนักเรียนเป็นตัวอย่างประชากร

6.2.3 รับสมัครนักเรียนที่มีความสนใจที่เข้าเรียนในหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต และให้ครูที่เป็นหัวหน้าสายประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทำการคัดเลือกนักเรียนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 30 คนจากจำนวนที่มาสมัครเรียน

6.2.4 นำหลักสูตรไปสอนนักเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินหลักสูตร

1. ประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าการนำหลักสูตรไปใช้ได้ผลเพียงใด โดยพิจารณาจากแบบสอบถามการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับ และความน่าสนใจของกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เป็นการประเมินผลของผู้เรียนในด้านความรู้ ความสามารถของนักเรียน โดยพิจารณาจากแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ และเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน

ฉบับที่ 1 แบบสำรวจความต้องการเกี่ยวกับการเลือกสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในเขตดุสิต ของผู้ให้ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตดุสิต และมีชื่อในทะเบียนบ้าน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ผู้ปกครองของนักเรียน นักเรียนที่กำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตดุสิต ปีการศึกษา 2542 ครูผู้สอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ วัตถุประสงค์ที่มีไปประกอบอาชีพ และปฏิบัติหน้าที่นำเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในเขตดุสิตมาเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี

ฉบับที่ 2 แบบบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ เป็นการบันทึกข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตการปฏิบัติงานจริงของมัคคุเทศก์ เพื่อนำมาบรรจุเป็นเนื้อหา และกำหนดกิจกรรมฝึกปฏิบัติขั้นตอนการปฏิบัติงานในหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต

2. แบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติข้างต้นพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาที่บรรจุในร่างหลักสูตร เวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล แล้วเสนอข้อแนะนำ หรือข้อควรปรับปรุงแก้ไขลงในแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตร ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยรายการประเมินทั้งหมด 7 ข้อใหญ่ ได้แก่ เอกสารหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อัตราเวลาเรียน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล นำแบบประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิตที่ร่างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางหลักสูตรพิจารณาความถูกต้องตามเนื้อหา ความเหมาะสมและการใช้ภาษา เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนจะนำไปใช้จริง

3. แบบสอบถามการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร มีรายการสอบถามทั้งหมด 14 ข้อ เกี่ยวกับเนื้อหาในหลักสูตร ความรู้เกี่ยวกับอาชีพมัคคุเทศก์ ความน่าสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติงานนำเที่ยว และสื่อการเรียนการสอน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ดังนี้

มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มาก	ให้	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
น้อย	ให้	2	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณาความถูกต้อง และความเหมาะสม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งมี 3 ฉบับคือ ฉบับที่ 1 ภาคความรู้ทางวิชาการ ฉบับที่ 2 ภาคความรู้ทางการปฏิบัติงานนำเที่ยว และฉบับที่ 3 ภาคการศึกษานอกสถานที่ และฝึกทักษะการปฏิบัติงานนำเที่ยว มีรายละเอียดดังนี้

ฉบับที่ 1 ภาคความรู้ทางวิชาการ มีลักษณะเป็นแบบปรนัย 30 ข้อ 30 คะแนน และแบบเติมคำ จำนวน 10 ข้อ 10 คะแนน รวม 40 คะแนน พร้อมทั้งสร้างเกณฑ์การประเมินแบบทดสอบโดยกำหนดแนวการตอบคำถาม และเกณฑ์การให้คะแนน สำหรับเป็นคู่มือประกอบการตรวจให้คะแนนแก่นักเรียน

ฉบับที่ 2 ภาคความรู้ทางการปฏิบัติงานนำเที่ยว มีลักษณะเป็นปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 30 คะแนน

ฉบับที่ 3 ภาคทัศนศึกษา และฝึกปฏิบัติงานนำเที่ยว โดยใช้แบบบันทึกพฤติกรรมการทำงาน (Behavioral Analysis) สร้างขึ้นตามแนวคิดของรองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองจิ๋ว (2526) ซึ่งมีเกณฑ์ 4 ระดับ ได้แก่ ทำงานได้เอง ทำงานได้โดยมีครูชี้แนะ ทำงานได้โดยมีครูช่วยเหลือ ทำงานไม่ได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้หลักสูตรมีคุณลักษณะที่น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ไปปรับใช้ และขยายผลไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ที่อยู่ต่างเขต
2. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ได้นำไปพัฒนาหลักสูตรในรายวิชาอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น สังคม และเศรษฐกิจ
3. เป็นตัวอย่างในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้แก่โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร